

ارزیابی نقش مدل ارزش افزوده اجتماعی در سیاست سبز و روابط بین الملل

محسن همتی^۱ - نقی فاضلی^{۲*} - سیف الله سعدالدین^۳

تاریخ دریافت: ۱۳۹۸/۹/۹ - تاریخ پذیرش: ۱۳۹۸/۱۰/۱۰

چکیده:

با توجه به رشد جمعیت در جوامع بشری و استفاده نادرست از منابع زیستی که منجر به تخریب محیط زیست شده است، ضرورت حفاظت از محیط زیست بعنوان یک مقوله انکار ناپذیر بر همگان پدیدار گشته، بطوریکه امروزه این مقوله به عنوان یک مسئله مهم ملی و حاکمیتی به آن نگاه می‌شود. هدف از انجام این پژوهش، کمک به صلح بانان سبز در راستای تفکیک شرکت‌های همگام و ناهمگام با محیط زیست، با استفاده از معرفی مدلی جامع و گزارشی مطابق با رویکرد محیط زیست می‌باشد. روش تحقیق در این پژوهش تحلیل داده - ستانده و مقایسه زوجی داده-ها می‌باشد. نتایج تحقیق بیانگر اهمیت صورتحساب ارزش افزوده اجتماعی به عنوان گزارشی از عملکرد زیست محیطی و اجتماعی واحد تجاری داشته که در این پژوهش ارزش افزوده اجتماعی به میزان تقریبی ۳۸ برابری در همراهی با سیاست سبز افزایش داشته است.

واژگان کلیدی: سیاست سبز، ارزش افزوده، ارزش افزوده اجتماعی

^۱ - دانشجوی دکتری، دانشکده علوم انسانی، واحد سمنان، دانشگاه آزاد اسلامی، سمنان، ایران
hemmati.mohsen002@yahoo.com

^۲ - استادیار و عضو هیئت علمی، دانشکده علوم انسانی، واحد سمنان، دانشگاه آزاد اسلامی، سمنان، ایران: نویسنده مسئول
fazeli.n@gmail.com

^۳ - استاد و عضو هیئت علمی، دانشگاه سمنان، سمنان، ایران
s.sadodin@semnan.ac.ir

مقدمه

نگرانی‌های مربوط به تخریب محیط و برخوردهای اجتماعی ناشی از تغییرات آب و هوایی به بحث‌هایی که در دوران معاصر بر سر امنیت کره زمین، میلیتاریسم و تسلط بر کره زمین مربوط می‌شود اضافه شده است. (علیزاده و پیشگاهی فر، ۱۳۹۰: ۱۰۸) این نگرانی از مسائل محیطی در حیطه سیاست‌های جهانی در کنفرانس سازمان ملل متحد که با عنوان محیط و توسعه در ریو در سال ۱۹۹۲ برگزار شده بود، مطرح گردیده که در آن بیش از صدها سازمان غیردولتی (NGO) و صدها حکومت و رهبران دولت‌ها برای مبارزه با خطرات اکولوژی جهانی با هم متحد شدند. نگرانی در مورد مسائل محیطی تاریخی طولانی دارد، چنان که با رشد صنعتی شدن و توسعه شهری چشم‌اندازهای تازه‌ای در سطح زمین به صورت یک لایه زندگی ظاهر شده است. (دادس، ۲۰۰۰: ۱۸۶) زندگی سالم انسان‌ها وابسته به توانایی دولت‌ها برای همکاری با یکدیگر برای مقابله با آلودگی‌های زیست محیطی و قبول وابستگی سرنوشت اکولوژی محلی به سیستم‌های فراملی تولید می‌باشد. تئوریسین‌های جهانی شدن و نویسندگان جهان سوم مصر هستند که مسائل محیطی به صورت جزئی از نگرانی‌های مربوط به گسترش نواحی فقیرنشین، مصرف، توسعه و روابط بین شمال و جنوب در آمده است. (میتلمن، ۱۹۹۶: ۲۴)

طی چند دهه اخیر گزاره‌های طبیعی همانند؛ کشمکش بر سر منابع طبیعی، کمبود منابع طبیعی، فروسایبی محیطی، گرمایش جهانی و نگرانی از پیامدهای اجتماعی و سیاسی کانون ادبیات سیاست و امنیت زیست محیطی جهان بوده‌اند. گزاره‌های یاد شده درست همان جایی هستند که عبارت ژئو (زمین و زیست کره) و پلتیک (سیاست و مناسبات قدرت) را در هم می‌آمیزد. بر همین اساس، تغییرات بوم‌شناسی و سیاست‌های امنیتی جهان صنعتی، جغرافیای تهدیدات زیست محیطی، پیامدهای سیاسی، تأثیرات نظام جهانی از تخریب محیط زیست و پناهندگان زیست محیطی در حوزه مطالعات ژئوپلیتیک زیست محیطی قرار گرفته‌اند. (کاوایان‌راد، ۱۳۹۰: ۸۶)

بنابراین هدف از انجام این تحقیق، بررسی نقش مدل ارزش افزوده اجتماعی در سیاست سبز و روابط بین‌الملل می‌باشد که در ابتدا چارچوب نظری و پیشینه پژوهش بررسی گردیده و پس از بررسی مدل ارزش افزوده اجتماعی، به تبیین روابط میان آن خواهیم پرداخت.

چارچوب نظری و پیشینه پژوهش

سیاست سبز

مسائل زیست محیطی، از رشد جمعیت و دگرگونی‌های تکنولوژیک گرفته تا مهاجرت‌ها و

وجود انواع بیماری‌های واگیر، کم آبی، گرم شدن کره زمین، ذوب شدن یخ‌های قطب و افزایش گازهای گل‌خانه‌ای، جملگی از موضوعات حاد سیاست بین‌الملل به شمار می‌روند که باید در فرآیند سیاست‌گذاری‌ها، اولویت بندی هدف‌ها و اتخاذ استراتژی‌های گوناگون و در تعامل با دهه‌ها سازمان حکومتی و غیر حکومتی، سازمان‌های بین‌المللی، سازمان‌های جهانی و منطقه‌ای و رژیم‌های بین‌المللی مورد توجه قرار گیرند. (قوام، ۱۳۸۴، ۱۸) تحولات زیست محیطی به خودی خود نه زیان بارند و نه خوب؛ در واقع این جامعه در حال تعامل با پدیده‌های زیست محیطی و عوامل طبیعی است که از این پدیده‌ها یا فرصت می‌سازد یا تهدید. یعنی دخالت غیرمنطقی و غیرخردمندانه بشر در روابط موجود بین عناصر زنده و غیرزنده طبیعی و برهم زدن نظام طبیعت است که موجب می‌شود مثلاً بارش باران‌های شدید فصلی در مناطقی که پوشش گیاهی آنها به علت بهره برداری بی‌رویه انسان از بین رفته است منجر به بروز سیل-های ویرانگر و نابودی محیط شود. (کاپوانی راد، ۱۳۹۰: ۹۱) حفظ محیط زیست و فراهم آوردن بستری سالم و آرام برای بشر، لزوم ارائه برنامه‌ها و طرح‌های بسیاری از سوی دولت‌ها، سازمان‌ها، گروه‌ها و افراد را موجب شده است. هرچند برخی از دولت‌ها تمایل زیادی به حفظ محیط زیست دارند، اما وجود برخی منافع باعث شده است که همین دولت‌ها دست به فعالیت‌هایی بزنند که حفظ و بقای محیط زیست را به خطر می‌اندازد. (زین العابدین و پاک نژاد متقی، ۱۰۴: ۱۳۸۶)

استفاده و برخورداری از محیط زیست سالم، امروزه از حقوقی است که در قالب نسل سوم حقوق بشر تجلی یافته است. نسل سوم حقوق بشر به مجموعه حق‌هایی اطلاق می‌شود که مستقیم یا غیرمستقیم بر همه انسانها و حتی نسل‌های آینده اثر می‌گذارد. تحقق آنها سود همگان و نقض آنها زیان همگان را به دنبال خواهد داشت. نگاهی مختصر به تحولات و وقایع جوامع بشری نشان می‌دهد مباحث زیست محیطی از مؤلفه‌هایی هستند که بسیاری از تهدیدات مطرح علیه جوامع بشری از آنها نشأت می‌گیرند و این تهدیدها هر چند به ظاهر بعد غیر امنیتی دارد و فقط تهدیدهایی طبیعی جلوه می‌کنند، اما در عمل تهدیدهایی هستند که امنیت جامعه و در نتیجه امنیت ملی کشورهای محل وقوع را تحت تأثیر قرار می‌دهند. (لطفی و همکاران، ۱۳۹۰: ۱۲۲)

در دهه آینده باشد. (کیس، سند و وینفراید، ۱۳۷۹: ۱۰۹)

عبارت "سیاست سبز" زمانی مترادف با حزب سبز آلمان بود که بیش از سه دهه اخیر در دولت آلمان مشارکت داشته است. اما حالا احزاب سبز جهانی شده‌اند، از کنیا گرفته تا مغولستان،

تایوان و برزیل و فعالیت‌های سیاسی سبز، کارزارهای غیر انتخاباتی و شیوه‌های کنشگری مستقیم را در سراسر جهان در بر می‌گیرند. سیاست سبز بیش از هر چیز سیاست زیست بوم است؛ نبردی به منظور صیانت از زمین در برابر حرص و طمع شرکت‌های بزرگ، تا به این صورت بتوانیم به عنوان اسلاف درستکار نسل‌های آینده عمل کنیم. هر چند سیاست سبز اهدافی بیش از دغدغه‌های زیست محیطی را در بر می‌گیرد. زیست بوم شاید رکن اول سیاست سبز باشد ولی تنها رکن نیست. به اعتقاد آندرو، استاد دانشگاه و عضو حزب سبز انگلستان، سیاست سبز یک ایدئولوژی دابسون سیاسی مستقل است. اگر چه برای تعریف واژه "ایدئولوژی" بسیار قلم فرسایی‌ها شده، دابسون می‌گوید ایدئولوژی یک دیدگاه منفرد نیست بلکه مجموعه‌ای از دیدگاه‌های سیاسی است. او می‌گوید یک ایدئولوژی سیاسی با ترسیم نقشه‌ای از واقعیت، به پیروانش کمک می‌کند تا دنیا را بفهمند. او همچنین اعتقاد دارد که ایدئولوژی استحاله جامعه را طلب می‌کند. او از واژه "اکولوژیسم" برای تمایز نهادن میان سیاست سبز و محیط زیست گرایبی صرف استفاده می‌کند. عدالت اجتماعی - دومین رکن سیاست سبز - بسیار حائز اهمیت است. سبزه‌ها می‌گویند صیانت از محیط زیست نباید به زیان فقرا باشد یا به بی‌عدالتی منجر شود. رکن عدالت اجتماعی، سبزه‌ها را در جناح چپ طیف سیاسی قرار می‌دهد. رکن سوم، دموکراسی از پایین، نیز سبزه‌ها را از بسیاری از سوسیالیتهای سنتی که اغلب مدافع حکومت متمرکز بر جوامع بوده‌اند، متمایز می‌کند. کنشگری غیر خشونت آمیز رکن آخر سیاست سبز است. احزاب سبز تا حدودی از دل جنبش‌های صلح و مخالف جنگ، معامله اسلحه و راهکار-های مبتنی بر خشونت زاده شدند. (درک وال، ۱۹۹۴، ۱۲-۱۳)

سیاست سبز از فلسفه‌ای نشأت می‌گیرد که بر پایه شماری دغدغه‌های اخلاقی مرتبط بنا شده است. دغدغه‌هایی که اغلب توسط دیگر ایدئولوژی‌ها مانند لیبرالیسم و کانسرواتیسم (محافظه کاری) نادیده گرفته شده‌اند یا به فراموشی سپرده شده‌اند. شاید مهمترین رکن فلسفه سبز رویکرد زیست بوم محور آن باشد. در حالی که دیگر ایدئولوژی‌های سیاسی عموماً طبیعت را یک حیطة پر منفعت می‌انگارند که می‌توان در کوتاه مدت از آن بهره برد، سبزه‌ها محیط زیست را در کانون دغدغه‌های خود قرار می‌دهند. رکن زیست بوم محور فلسفه سبز بر این موضوع تاکید می‌کند که دیگر جانوران و حتی خود زمین نیز جایگاه اخلاقی دارند و نمی‌توان از آنها بدون ملاحظه و صرفاً به عنوان ابزاری برای رساندن منفعت به بشر استفاده کرد. (درک وال، ۱۹۹۴: ۴۹)

ریچارد لیارد (۲۰۰۶) می‌گوید: یک جامعه، یک ملت، یا حتی همه جوامع در یک زمان، صاحبان زمین نیستند. آنها صرفاً تصرف کنندگان و ذینفعان زمین هستند و موظفند به عنوان پدران خوب خانواده، آن را بهبود داده و به نسل‌های بعد واگذار کنند. (درک وال، ۱۹۹۴: ۵۱)

سیاست سبز رابطه پیچیده‌ای با علم دارد. اثرات انرژی هسته‌ای، باران‌های اسیدی، تغییر اقلیم و تهدید تنوع زیستی، همگی توسط پژوهش علمی شناسایی و توضیح داده شده‌اند. مشکلات و مسائل علمی برای جنبش سبز حائز اهمیت حیاتی هستند. در حقیقت سبزه‌ها اعتقاد دارند بکارگیری علم از طریق راهکارهای مبتنی بر فناوری می‌تواند به عواقب هولناکی منجر شود، مگر آنکه در این زمینه مراقبت بسیار دقیقی صورت گیرد. سبزه‌ها به طرح‌های عظیم مهندسی که در راستای مقابله با مشکلات اکولوژیک پیشنهاد می‌شوند، بسیار بدبین هستند و بیان می‌دارند که راهکارهای فنی زود بازده ممکن است خسارات جانبی خطرناکی ایجاد کنند. (درک وال، ۱۹۹۴: ۵۵)

ارزش افزوده اجتماعی

ارزش افزوده یک مفهوم جدید و نوظهور بوده و توسعه آن به نیم قرن اخیر بر می‌گردد. واژه ارزش افزوده در میان اجتماع و صنایع توسعه بسیاری یافته و پژوهش‌های بسیاری در این زمینه انجام شده است. از این مفهوم در فضای اقتصادی و تجاری برای به تصویر کشیدن ثروت واقعی ایجاد شده توسط مدیران و واحد تجاری برای سهامداران و بستانکاران بکار گرفته می‌شود و به مدیران در اتخاذ تصمیمات تاکتیکی و استراتژیکی یاری می‌دهد. نیازهای مصرف کنندگان و مشتریان در جوامع تغییر نموده است. آنها در انتخاب کالاهای مصرفی خود تنها به عمر مفید، قابلیت و کیفیت محصول مورد نظر توجه نمی‌کنند بلکه آثار ناشی از استفاده آن محصول در محیط زیست و جامعه نیز توسط مصرف کننده مورد ارزیابی قرار گرفته شده و در تصمیمات خرید مدنظر قرار می‌گیرد. به همین دلیل مسئولیت‌های اجتماعی سازمان عامل بقای هر سازمان محسوب می‌شود و هر واحد تجاری که بتواند در این راستا پیش قدم و پیشرو باشد طیف وسیع تری از مشتریان را در سبد خریداران خود قرار داده است.

تداوم فعالیت یک واحد تجاری، به توانایی آن واحد در ایجاد ارزش وابسته است. توانایی یک واحد اقتصادی در ایجاد ارزش، پیش شرط اصلی تامین کنندگان مالی نظیر وام دهندگان و سهامداران است. افزایش در ارزش افزوده موجب بهبود در ثروت شرکت می‌شود. از این رو،

مفهوم ارزش افزوده را می‌توان معیاری برای ارزیابی عملکرد مدیر و پاسخگویی مدیر در نظر گرفت. توسعه و بهبود ارقام ارزش افزوده می‌تواند شاخص مناسبی برای رشد و عملکرد اقتصادی شرکت در ایجاد ثروت برای ذینفعان محسوب شود. ارزش افزوده معیار مناسبی برای اندازه‌گیری بهره‌وری و رشد اقتصادی شرکت است. (علی نژاد و همکاران ۱۳۹۴)

حفاظت محیط زیست در قرن بیست و یکم به عنوان یکی از هشت هدف توسعه هزاره و یکی از سه پایه توسعه پایدار شناخته می‌شود. هر واحد تجاری که در این راستا سرمایه‌گذاری نموده و از عوامل تولید استفاده می‌کند در خلق و افزایش ارزش نقش بسزایی را ایفا می‌کند. اما این ارزش ایجاد شده توسط واحدهای تجاری در محاسبه ارزش افزوده سنتی نادیده گرفته شده است. آیا کالایی که با رعایت استانداردهای محیط زیست تولید شده با کالایی مشابه آن بدون رعایت الزامات زیست محیطی، دارای ارزش افزوده‌ای تقریباً یکسانی هستند؟ پاسخ آن واضح و روشن است این ارزش از طریق فرآیند تولید و مهندسی ارزش ایجاد شده ولی تنها بهای دستمزد و هزینه‌های جزئی مرتبط با آن در ارزش افزوده محصول و شرکت لحاظ شده است. به همین دلیل در مدل ارزش افزوده نوین ارائه شده، توجه به محیط زیست عامل مهمی در نظر گرفته می‌شود. حال تصور کنید شرکتی با مهندسی تولید و بکارگیری تکنولوژی نوین موفق به کاهش مضرات زیست محیطی محصول شود در این شرکت تاکنون تنها بهای دستمزد مهندسی تولید فارغ از نتیجه حاصله، جزء ارزش افزوده آن محصول و شرکت قلمداد می‌شده است. اما در ارزش افزوده نوین به اثرات نامشهود آن نیز توجه می‌شود. در این مدل پس از محاسبه اثرات مفید و مضر محصول تولیدی در محیط زیست آن را به ارزش افزوده اضافه یا کسر می‌کنیم. همچنین اگر بخواهیم کارایی و اثربخشی این خواسته را بررسی کنیم می‌توانیم با تقسیم نتایج حاصله در این زمینه بر روی بهای هزینه‌های انجام شده به این نتیجه برسیم که تا چه میزان این تلاش کارا و اثر بخش بوده است. هرچه یک واحد تجاری با انجام هزینه‌های کمتر و یا مهندسی تکنولوژیکی مناسب تر بتواند به نتایج مورد نظر برسد کارا تر بوده و در خلق ارزش افزوده موفق تر است.

این مدل بیان می‌کند که ارزش افزوده واقعی تنها ارزش مشاهده شده و مشهود ایجاد شده توسط واحدهای تجاری نبوده و می‌بایست به اثرات نامشهود دیگری که موجب خلق ارزش افزوده برای جامعه می‌شوند، توجه نمود. مدل ارزش افزوده اجتماعی می‌تواند کاربردهای بسیاری از دیدگاه‌های اجتماعی و اقتصادی داشته و مسیری را برای تکامل گزارشگری پایداری شرکتها

فرآهم آورد. هر واحدهای تجاری که به فکر افزایش ارزش افزوده نامشهود خود در سطح محیط زیست و اجتماع باشد و با استفاده از این مدل بتواند اثبات نماید که توانسته است ارزش افزوده محصول خود را چندین برابر کند.

به منظور ارزشیابی دقیق و قابل اتکاء ارزش افزوده اجتماعی نیازمند شناسایی ارزش افزوده نامشهود خلق شده توسط واحد تجاری و همچنین کمی سازی آن پارامتر در قالب مقادیر اقتصادی به طور مربوط هستیم. برای کمی سازی اثرات اجتماعی و زیست محیطی محصول تولید شده، ارزش هر یک از عوامل و پارامترهای تاثیر یافته از تکنولوژی نوین را ارزیابی می‌کنیم. یعنی می‌بایست نتایج حاصله را که به صورت مستقیم و غیر مستقیم بدست آمده‌اند بررسی نموده و ارزش منافع یا مضرات اقتصادی و اجتماعی منتج شده را ارزیابی کنیم. پس از آن می‌توانیم آن را به کل جامعه با فرض فراگیر شدن تعمیم داده و آن نتایج را به ارزش افزوده شرکت و محصول اضافه کنیم. برای توضیح بیشتر شکل یک به تشریح اجزای مدل ارزش افزوده اجتماعی می‌پردازد.

همانطور که در مدل ارزش افزوده فوق مشاهده می‌شود ارزش افزوده اجتماعی به دو دسته تقسیم شده‌اند. بخش اول شامل عوامل مشهود تولید می‌باشد. در این بخش از ارزش افزوده بهای دستمزد متعلق به کارکنان بوده و بابت ارزش ایجاد شده توسط آنها تعلق می‌گیرد. بهره متعلق به اعتباردهندگان واحد تجاری بابت کمک مالی آنها در فرآیند سرمایه گذاری در سرمایه ثابت و سرمایه در گردش بوده و سهم آنان در ارزش افزوده ایجاد شده قلمداد شده است. سود سهام پرداخت شده و تخصیص نیافته متعلق به سهامداران واحد تجاری است و مالیات نیز بابت خدمات ارائه شده توسط دولت و نهادهای دولتی تعلق گرفته است. در بخش دوم، عوامل نامشهود تولید به مدل قبلی اضافه می‌شود. این عوامل شامل اثرات زیست محیطی و اجتماعی ناشی از محصول تولید شده و اثرات ناشی از بهره مندی دانش فنی و تکنولوژیکی و همچنین سایر اثرات نامشهود خاص هر صنعتی می‌باشد بنابراین ارزش افزوده اجتماعی را به شرح ذیل تعریف می‌کنیم:

"ارزش افزوده اجتماعی مجموع ارزش‌های مشهود و نامشهود خلق شده توسط واحد تجاری است که آن واحد توانسته است با تغییر و پیشرفت تکنولوژی و همچنین از طریق دانش مدیران و مهندسين تولید به اجتماع اضافه نماید. (همتی و همکاران، ۱۳۹۷)

مؤلفه‌های ارزش افزوده نامشهود

اثرات زیست محیطی محصول یا خدمت: ارزیابی اثرات زیست محیطی، روشی است که در آن اثرات ناشی از انجام یک پروژه یا عملیات آن بر محیط زیست بررسی و پیش بینی می‌گردد تا در هنگام انجام پروژه، با توجه به شناخت وضعیت موجود و نوع اثرات، عملیات بصورتی انجام پذیرد تا کمترین اثر بر محیط زیست وارد گردد. در حال حاضر فعالیت‌های بیش از حد بشر عاملی است که به طبیعت و محیط زیست صدمه می‌زند. محدود کردن این فعالیت‌ها به دلیل نیاز انسان به غذا و انرژی ممکن نیست به همین دلیل کشورهای مختلف تلاش می‌کنند که آثار و پیامدهای این فعالیت‌ها مورد توجه و بررسی قرار گیرد. به این بررسی و آینده‌نگری ارزیابی آثار محیط زیستی می‌گویند. ارزیابی اثرات زیست محیطی فرآیندی است که به منظور شناسایی نتایج و پیامدهای احتمالی اجرایی یک طرح پیشنهادی صورت می‌گیرد و عبارت از فرآیند و جریان بررسی مطالعات جهت پیش بینی اثرات فعالیت‌ها و عملکردهای یک پروژه پیشنهادی بر محیط زیست، سلامت انسانها و رفاه اجتماعی است. انجام مطالعات زیست محیطی از دیدگاه ملی به منظور حفظ توسعه پایدار در سطح توسعه ملی و از دیدگاه منطقه‌ای و جهانی، حفاظت از محیط زیست در وسیع‌ترین نگرش آن می‌باشد. امروزه این موضوع که سیاست‌های توسعه اقتصادی باید با اهداف زیست محیطی مناسبت و مطابقت داشته باشند، مقبولیت عام یافته است.

فاکتورهای زیست محیطی در ارزیابی اثرات زیست محیطی: فاکتورهای زیست محیطی که در این مورد شناسایی و بررسی قرار گرفته و وضعیت موجود محیط زیست را مشخص می‌نمایند، عبارتند از:

الف: محیط‌های فیزیکی مانند: زمین شناختی، لرزه خیزی، هوا، آب، خاک، صدا و...

ب: محیط‌های بیولوژیکی مانند: گیاهان و جانوران و ...

اثرات اجتماعی محصول یا خدمت: ارزیابی اثرات اجتماعی رویکردی است برای شناسایی و تجزیه و تحلیل تأثیراتی که هر نوع فعالیت بر جنبه‌های اجتماعی محیط زیست بر جای می‌گذارد. در پژوهش حاضر منظور از اثرات اجتماعی محصول شامل محیط‌های اجتماعی و اقتصادی و محیط‌های فرهنگی به شرح موارد ذیل است:

الف: محیط‌های اجتماعی و اقتصادی (جمعیت، سواد و آموزش، دین، بهداشت و درمان،

امکانات رفاهی، اشتغال و بیکاری و...)

ب: محیط‌های فرهنگی (اماکن تفریحی، اماکن مذهبی، اماکن علمی، آثار تاریخی و باستانی، اماکن حفاظتی، چشم اندازها و...)

اثرات سرمایه فکری یا تکنولوژیکی: در اقتصاد دانش محور، از سرمایه فکری به منظور ایجاد ارزش برای سازمان استفاده می‌شود و در دنیای امروز، موفقیت هر سازمان به توانایی مدیریت این دارایی‌ها بستگی دارد. برای رسیدن به تکنولوژی نوین و تولید محصولی جدید، پژوهش-گران ساعتها، روزها، ماه‌ها و حتی سالیان بسیاری را به جستجو و تحقیق در جهت خلق دانش و اختراعی جدید می‌نمایند. پس از به ثمر رسیدن نتیجه و تجاری سازی محصول، ارزش دارایی-های شرکت به واسطه سرمایه فکری ایجاد شده افزایش می‌یابد و این مهندسين و دانشمندان واحد تجاری هستند که به عنوان یک ابزار موثر برای رقابت واحدهای تجاری در صنایع محسوب می‌شوند. در مدل‌های پیشین ارزش افزوده، ارزش سرمایه فکری ایجاد شده نادیده گرفته شده بود، حال آنکه این عامل به مدل ارزش افزوده نامشهود اضافه می‌گردد. در نتیجه با خلق محصولی جدید که دارای مزیت‌های قابل توجهی نسبت به محصول پیشین باشد علاوه بر در نظر گرفتن اثرات زیست محیطی و اجتماعی محصول در مدل ارزش افزوده اجتماعی، نقش انسان به عنوان سرمایه فکری که می‌تواند موجب خلق سود واحد تجاری در سالهای آینده گردد نیز پررنگ شده و ارزش آن به ارزش افزوده نامشهود در این مدل اضافه می‌شود.

سایر اثرات نامشهود خاص صنعت: منظور از اثرات نامشهود خاص صنعت عبارتست از کلیه اثرات نامشهود قابل توجهی که واحد تجاری با خلق دانش و تکنولوژی نوین خود بتواند برای اجتماع و یا هر ذینفع دیگری خلق نماید. این اثرات ممکن است در طبقه شاخص‌های سرمایه فکری، زیست محیطی و اجتماعی قرار نداشته و یا اینکه بدلیل اهمیت آن از سایر شاخص‌های نامشهود ذکر شده تفکیک گردد. حال اگر در صنایع خاصی اثرات دیگری وجود داشته باشد که در مدل‌های پیشین ارزش افزوده پنهان مانده بود، بهای این اثرات را می‌توان به عنوان سایر اثرات نامشهود در این مدل اضافه یا کسر نمود.

حال با توسعه مفهوم ارزش افزوده به ارزش افزوده اجتماعی، که عامل محیط زیست و اجتماع یکی از شاخص‌های کلیدی در آن می‌باشد، نیازمند صورت‌حسابی به منظور بررسی عملکرد ارزش افزوده اجتماعی به صورت طبقه بندی شده را داریم. این گزارش می‌تواند صورتحساب ارزش افزوده اجتماعی باشد. صورتحساب ارزش افزوده یکی از راه‌های ارتباط با ذینفعان در حوزه ارزش تولید شده توسط شرکت است. فعالیت‌های یک شرکت تأثیرات اقتصادی و اجتماعی بر کاربران

اطلاعات دارد. یک شرکت در قبال جامعه پاسخگو است زیرا از دارایی‌های متعلق به جامعه مانند راه‌ها، راه‌آهن، وسایل ارتباطی، بندرگاه‌ها و سایر امکانات و زیرساخت‌های پایه‌ای که توسط دولت از طریق پول مالیات دهندگان پرداخت می‌شود، استفاده می‌نماید. صورت‌حساب ارزش افزوده به عنوان بخشی از گزارشگری مسئولیت اجتماعی در نظر گرفته شده است. (افضل حسین، ۲۰۱۷: ۷۶) شکل ۲ نشان دهنده صورت‌حساب ارزش افزوده اجتماعی می‌باشد.

شکل ۲: صورت‌حساب ارزش افزوده اجتماعی	
××	فروش
	- بهای مواد اولیه تولید
	- هزینه استهلاک
(×)	
××	ارزش افزوده مشهود متعلق به:
	کارکنان واحد تجاری (دستمزد)
	تامین کنندگان مالی واحد تجاری (بهره)
	مالکان واحد تجاری (سود تقسیم شده و انباشته شده)
	دولت (مالیات)
	سایر ذینفعان
××	ارزش افزوده نامشهود متعلق به:
	کارکنان واحد تجاری
	مصرف کننده
	اجتماع (محیط زیست، دولت و ...)
××	ارزش افزوده اجتماعی

منبع: محقق

رابطه میان سیاست سبز و ارزش افزوده اجتماعی

همانطور که در بخش ادبیات پژوهش بیان گردید طرفداران سیاست سبز به محیط زیست و منابع طبیعی رویکرد ویژه‌ای داشته و تنها به بهره مندی از آن جهت خلق ثروت نگاه نمی‌کنند. دغدغه اصلی طرفداران سیاست سبز به این نکته معطوف است که سازمان‌ها، دولت‌ها و جوامع با رویکردی کوتاه مدت به جهان تجارت و منفعت توجه نموده و به آثار رفتار خود در محیط زیست کمتر توجهی را دارند. دغدغه دیگر طرفداران در این رویکرد پیشرفت‌های علمی است. آنها بیان می‌دارند که برخی از پیشرفت‌های علمی با دیدگاه کوتاه مدت ارزیابی شده و آثار تخریبی بسیاری را به محیط زیست وارد می‌آورند و به همین دلیل است که به پیشرفت-

های علمی بدبین هستند. اما از طرفی دیگر رویکرد ارزش افزوده اجتماعی نه تنها به سازمان و سود و همچنین مصرف کننده محصولات تولیدی تمرکز داشته بلکه دیدگاه سومی نیز به نام جامعه و محیط زیست را در مدل خود مورد نظر قرار می‌دهد. این مدل بیان می‌دارد که سازمان‌ها با ارائه خدمات و تولید محصول، نه تنها به سهامداران، کارکنان و مصرف کنندگان محصولات تولیدی منفعت می‌رسانند بلکه می‌توانند موجبات خلق منافع یا مضراتی برای محیط زیست و جامعه باشند و از سازمان‌ها می‌خواهد که با ارائه صورتحساب ارزش افزوده اجتماعی، میزان منافع و یا مضرات فعالیت خود را به ذینفعان به صورت سالانه گزارش نمایند. این گزارش می‌تواند معیاری برای ارزیابی عملکرد واحد تجاری از دیدگاه سیاست سبز و طرفداران آنها باشد.

نتایج تحقیق

در ارزیابی نقش ارزش افزوده اجتماعی و ارائه گزارشی از عملکرد واحدهای تجاری، شرکت روغن موتور برای شرکت‌های تولیدی به طور نمونه انتخاب گردید. پس از بررسی و آزمون تحقیق مشخص گردید که این واحد تجاری موجب کاهش مصرف سوخت به میزان ۸ درصد شده که این کاهش مصرف سوخت خود موجب کاهش ۸ درصدی آلودگی هوا و محیط زیست نیز می‌شود. علاوه بر این نتایج تحقیق نشان‌دهنده افزایش کارایی اقتصادی محصول به میزان ۴۰ درصد با افزایش بهای تمام شده تولید به میزان ۵۵ درصد گردید. نتیجه دارای اهمیت دیگر در این تحقیق کارایی اجتماعی محصول است که به میزان ۱۶ درصد برآورد گردید. سایر نتایج مربوطه که می‌تواند موجب افزایش کارایی اجتماعی و خلق ارزش افزوده برای جامعه باشد به شرح جدول شماره ۱ می‌باشد.

جدول (۱): سایر نتایج کیفی و ارزش افزوده اجتماعی	
۴۰ درصد صرفه اقتصادی بابت کاهش بهای خرید توسط مشتری.	از دیدگاه اقتصادی (کارایی اقتصادی)
۸ درصد صرفه اقتصادی بابت کاهش بهای سوخت خودرو توسط مشتری.	
۸ درصد صرفه اقتصادی بابت کاهش یارانه اختصاصی به سوخت خودروها.	
حداقل ۵۰ درصد افزایش عمر مفید خودرو.	
بازسازی موتور خودرو.	
و (افزایش توان و شتاب خودرو).	از دیدگاه اجتماعی (کارایی اجتماعی)
۸ درصد مزیت اجتماعی بابت کاهش مصرف منابع طبیعی و فسیلی.	
۸ درصد مزیت اجتماعی بابت کاهش آلودگی هوا.	

ماخذ: یافته‌های تحقیق

حال برای محاسبه ارزش افزوده اجتماعی و با توجه به مدل مفهومی ارائه شده، ابتدا ارزش افزوده اقتصادی محصول (ارزش افزوده مشهود) محاسبه گردید. سپس مزایای اقتصادی و اجتماعی این محصول از قبیل؛ منافع حاصل از کاش بهای تمام شده خرید محصول نسبت به عمر مفید آن برای مشتری، منافع حاصل از کاهش مصرف سوخت برای مشتری، منافع حاصل از کاهش یارانه‌های پرداختی برای دولت، منافع حاصل از کاهش خسارت تحمیلی ناشی از آلودگی محیط زیست برای اجتماع و دولت، به عنوان ارزش نامشهود مورد محاسبه قرار گرفت که با تجمیع ارزش افزوده مشهود محصول و منافع ناشی از ارزش افزوده نامشهود آن، ارزش افزوده اجتماعی محصول بررسی گردید. نتایج بدست آمده نشان می‌دهد که به طور تقریبی ارزش افزوده نامشهود ۳۸ برابری نسبت به ارزش افزوده مشهود آن بوده که در محاسبات مدل‌های پیشین ارزش افزوده مورد توجه قرار نمی‌گرفت. بنابراین می‌توان نتیجه گرفت مدل ارزش افزوده اجتماعی مدلی بهینه به منظور جایگزینی با مدل‌های سنتی ارزش افزوده که عوامل پنهان و نامشهود را در نظر نمی‌گرفت، بوده و می‌تواند برای تصمیم‌گیری بهتر سهامداران، مشتریان، نهادهای دولتی و اجتماع مورد توجه استفاده قرار گیرد. شکل شماره ۳ نمودار میزان ارزش افزوده اجتماعی بر مبنای واحد پولی (ارقام به هزار ریال) می‌باشد.

شکل ۳: نمودار میزان ارزش افزوده اجتماعی



ماخذ: یافته‌های تحقیق

همانطور که در نمودار فوق مشاهده می‌شود ارزش افزوده نامشهود در این تحقیق به میزان ۳۷۹۷ درصد بیشتر از ارزش افزوده مشهود تولید می‌باشد. مطابق با نظریه سیاست سبز که

ارکان اصلی آن زیست بوم و عدالت اجتماعی می باشد، مدل ارزش افزوده اجتماعی نیز سعی بر توجه به ارزش افزوده واقعی تولید که در مدل‌های پیشین نادیده گرفته شده بود، دارد. تمرکز اصلی مدل ارزش افزوده اجتماعی بر ارزش افزوده محیط زیست و اجتماع می باشد. بنابراین مدل و صورتحساب ارزش افزوده اجتماعی نقش تکمیلی در بحث مسئولیت اجتماعی سازمان-ها را داشته و با استفاده از این مدل، طرفداران سیاست سبز می‌تواند شرکت‌های فعال در زمینه حفظ محیط زیست و منابع طبیعی را از شرکت‌های بی توجه به اجتماع جدا نموده و دولت‌ها اقدامات لازم را در برخورد با اینگونه شرکتها به منظور حرکت در جهت سیاست سبز داشته باشند. شکل شماره ۴ نشان دهنده صورت ارزش افزوده اجتماعی بر مبنای واحد پولی (ارقام به هزار ریال) می‌باشد که جزئیات ارزش افزوده اجتماعی در آن گزارش شده است.

شکل ۴: صورتحساب ارزش افزوده اجتماعی	
۳۰۰	فروش
۲۳۲/۱	- بهای مواد اولیه تولید (۱۰+۱۶۲/۱+۶۰)
۴/۹	- هزینه استهلاک
(۲۳۷)	
۶۳	ارزش افزوده مشهود متعلق به:
۶/۶	کارکنان واحد تجاری (دستمزد)
۰	تامین کنندگان مالی واحد تجاری (بهره)
۳۹/۴	مالکان واحد تجاری (سود تقسیم شده و انباشته شده)
۰	دولت (مالیات)
۱۷	سایر ذینفعان
۲۳۹۴	ارزش افزوده نامشهود متعلق به:
۰	کارکنان واحد تجاری
۱۱۰۰	مصرف کننده (کاهش بهای خرید محصول ۱۲۰ + کاهش مصرف سوخت ۹۸۰)
۷۸۴	دولت (کاهش یارانه پرداختی بابت کاهش مصرف سوخت)
۵۱۰	اجتماع (کاهش آلودگی هوا)
۲۴۵۷	ارزش افزوده اجتماعی

نتیجه گیری

نگرانی‌های مربوط به تخریب محیط و برخوردهای اجتماعی ناشی از تغییرات آب و هوایی به بحث‌هایی در دوران معاصر تبدیل شده است و حکومت‌ها، رهبران و دولت‌ها را برای مبارزه با خطرات اکولوژی جهانی متحد نموده است. زندگی سالم انسان‌ها وابسته به توانایی دولت‌ها برای همکاری با یکدیگر برای مقابله با آلودگی‌های زیست محیطی و قبول وابستگی سرنوشت اکولوژی محلی به سیستم‌های فراملی تولید می‌باشد. تئوریسین‌ها و نویسندگان جهان سوم

مصر هستند که مسائل محیطی به صورت جزئی از نگرانی‌های مربوط در آمده است. حفظ محیط زیست و فراهم آوردن بستری سالم و آرام برای بشر، لزوم ارائه برنامه‌ها و طرح‌های بسیاری از سوی دولت‌ها، سازمان‌ها، گروه‌ها و افراد را موجب شده است. هرچند برخی از دولت‌ها تمایل زیادی به حفظ محیط زیست دارند، اما وجود برخی منافع باعث شده است که همین دولت‌ها دست به فعالیت‌هایی بزنند که حفظ و بقای محیط زیست را به خطر می‌اندازد. فلسفه سیاست سبز نیز بر پایه دغدغه‌های اخلاقی مرتبط با محیط زیست به وجود آمده است و بیان می‌دارد که سیاست سبز بیش از هر چیز سیاست زیست بوم است؛ نبردی به منظور صیانت از زمین در برابر حرص و طمع شرکت‌های بزرگ.

در شکل دیگر، رشد اقتصادی و رونق تولید در فضای کنونی کسب و کار در گرو توجه به نیازهای مصرف‌کننده و جامعه و تولید محصول با دیدگاه مشتری‌مداری می‌باشد. شاخص‌های انتخاب محصول نیز از دیدگاه مصرف‌کنندگان تغییر یافته و استفاده‌کنندگان از کالاها و خدمات علاوه بر کیفیت و بهاء محصول، به معیارهای ارزش افزوده محصول از دیدگاه اجتماعی توجه می‌نمایند. ارزش افزوده اجتماعی شامل مجموع ارزش‌های افزوده مشهود و نامشهود تولید بوده که رویکرد آن توجه به اثرات زیست محیطی و اجتماعی تولید می‌باشد. هدف از انجام این پژوهش، کمک به صلح بانان سبز در راستای تفکیک شرکت‌های همگام و ناهمگام با محیط زیست، با استفاده از معرفی مدلی جامع و گزارشی مطابق با رویکرد محیط زیست می‌باشد. روش تحقیق در این پژوهش تحلیل داده - ستانده و مقایسه زوجی داده‌ها می‌باشد. پس از بررسی و آزمون تحقیق مشخص گردید که این واحد تجاری موجب کاهش مصرف سوخت به میزان ۸ درصد شده که این کاهش مصرف سوخت خود موجب کاهش ۸ درصدی آلودگی هوا و محیط زیست نیز می‌شود. علاوه بر این نتایج تحقیق نشان‌دهنده افزایش کارایی اقتصادی محصول به میزان ۴۰ درصد با افزایش بهای تمام شده تولید به میزان ۵۵ درصد گردید. نتیجه دارای اهمیت دیگر در این تحقیق کارایی اجتماعی محصول است که به میزان ۱۶ درصد برآورد گردید. نتایج تحقیق بیانگر اهمیت صورتحساب ارزش افزوده اجتماعی به عنوان گزارشی از عملکرد زیست محیطی و اجتماعی واحد تجاری داشته که در این پژوهش ارزش افزوده اجتماعی به میزان تقریبی ۳۸ برابری در همراهی با سیاست سبز افزایش داشته است.

کتاب

- دادس، کلاوس (۱۳۸۴)، **ژئوپلیتیک در جهان متغیر**، مترجم، زهرا احمدی پور و عطاءالله عبدی، تهران، انتشارات بلاغ دانش
- درک وال، (۱۳۹۴)، **راهنمای مختصر سیاست سبز**، مترجم، تیم ترجمه سایت زمینیان

مقالات

- حیدر لطفی، محمد حسن نامی، جعفر حسن پور، حمید بحیرایی (۱۳۹۰)، **امنیت زیست محیطی و سیاستگذاری امنیت ملی**، فصلنامه نگرش‌های نو در جغرافیای انسانی، سال سوم، شماره ۴
- شهناز علی نژاد، بهمن بنی مهد، فریدون اوحدی (۱۳۹۴)، **اثر مدت تصدی مدیر عامل بر رشد ارزش افزوده شرکت**، فصلنامه علمی پژوهشی حسابداری مدیریت، شماره ۲۵
- عمران علی زاده، زهرا پیشگاهی فر (۱۳۹۰)، **امنیت زیست محیطی و تحول مفهوم امنیت در قرن ۲۱**، فصلنامه چشم انداز جغرافیایی، شماره ۱۴
- قوام، سیدعبدالعلی (۱۳۸۴)، **سیاست بین‌الملل و رویکرد زیست محیطی**، فصلنامه پژوهش حقوق و سیاست، شماره ۱۴
- کاویانی راد، مراد (۱۳۹۰)، **امنیت زیست محیطی از منظر ژئوپلیتیک**، نشریه تحقیقات کاربردی جغرافیایی، شماره ۲۳
- مهدی فیل سرائی، الهام طیبی (۱۳۹۶)، **رابطه نسبت سود نقدی تقسیمی با ارزش افزوده اقتصادی و ارزش ایجادشده برای صاحبان سهام**، مجله اقتصادی، شماره ۵ و ۶
- یوسف زین العابدین، حمیدرضا پاک نژاد متقی (۱۳۸۶)، **مقدمه‌ای بر ژئوپلیتیک زیست محیطی**، نشریه علوم و تکنولوژی محیط زیست، دوره ۹، شماره ۲

English Resources

Book

- Mittleman, J (1996), **Globalization: critical reflections**, Boulder co: Lynne Rienner

Articles

- Afzal Hossain (2017), **Value Added Statement: A Part of Social Responsibility Reporting**, Journal of Finance and Accounting, Vol. 5, No. 2
- Ergenli. Aziz, Saglam. Guler and Metin.Seli (2007), **Psychological empowerment and its relationship to trust in immediate managers**, Journal of Business Research, V.60

- Hemmati, M., Fazeli, N., Saedodin, S. (2018), **Providing a Model to Evaluate Corporate Social Responsibility by Social Value Added** (Case Study: Nano-Engine Oil). Iranian Journal of Finance, 2(2)
- Wagner, Marcus. (2005), **How to reconcile environmental and economic performance to improve corporate sustainability: corporate environmental strategies in the European paper Indus**, Journal of Environmental Management. Vol.76. No. 2